

System kastowy Meksyku

W czasach kolonialnych w kolonii Nowa Hiszpania, na którą składały się posiadłości Madrytu w Ameryce Północnej, rozciągające się od Kalifornii na północy do Kostaryki na południu, obowiązywał swoisty system kastowy. Przywieźli go ze sobą kolonizatorzy hiszpańscy, którzy w ten sposób zorganizowali przeróżne grupy etniczne ludności im podległej.

Hiszpański termin *casta* odnosił się do ludności o mieszanym pochodzeniu etnicznym i generalnie miał pejoratywny wydźwięk. Znaczył on mniej więcej tyle co „rodowód”, „pochodzenie” i implikował zachowanie czystości tegoż pochodzenia, jako że wywodziło się etymologicznie od łacińskiego słowa *casus*, czyli czysty. Fascynacja u Hiszpanów zagadnieniami rasy i jej mieszania się, ma swoje źródło w czasach rekonkwisty ziem Półwyspu Iberyjskiego z rąk muzułmanów. Możliwość dowiedzenia, że jest się starym chrześcijaninem (*cristiano viejo*) gwarantowało wyższy status społeczny, zaś jakakolwiek poszlaka, że w żyłach danej osoby krąży domieszka krwi żydowskiej lub mauretańskiej stanowiła skazę, automatycznie ograniczającą możliwość dostępu jej do najwyższych urzędów. System kastowy utworzony

w Nowym Świecie był projekcją takiego właśnie myślenia o pochodzeniu i krzyżowaniu się ras.

Mieszkańcy Nowej Hiszpanii byli więc zorganizowani w system kastowy, który bazował na ich pochodzeniu, rasie. W pierwszych latach hiszpańskiego panowania całą ludność podzielić można było na 3 grupy etniczne: pochodzenia hiszpańskiego, rodowitych mieszkańców, czyli Indian oraz ludność pochodzenia afrykańskiego (zarówno wolną, jak i niewolników). Jednak ten pierwszy podział szybko się załamał w wyniku wzrastającej liczby urodzin dzieci pochodzących z mieszanych związków, co uniemożliwiało jednoznaczną ich kategoryzację. Dlatego też z początkiem XVII wieku system uległ stopniowej redefinicji.

Z czasem ukształtowały się następujące grupy:

Hiszpanie – ludność przybyła z metropolii,

kreole – ludność hiszpańskiego pochodzenia, urodzona jednak już na kontynencie amerykańskim,

metysi – ludność mieszana hiszpańsko-indiańska,

mulaci – ludność mieszana hiszpańsko-murzyńska,

Indianie,

zambo – ludność mieszana indiańsko-murzyńska,

murzyni.

Najwyżej w hierarchii stali Hiszpanie. Jako grupa mogąca wylegitymować się czystością krwi, piastowali oni najwyższe stanowiska w administracji kolonialnej ze stanowiskiem wicekróla włącznie, aby cementować związki podbitych terytoriów z Koroną. Utrzymywani w przeświadczeniu swojej wyższości poprzez prawa stanowione przez monarchów hiszpańskich, na przedstawicieli pozostałych niehiszpańskich grup patrzyli z góry, jako na skłonnych do amoralnych i niegrzecznych zachowań. W zasadzie pełnią praw, za małymi wyjątkami, cieszyli się kreole. Pewną dozę ochrony prawnej zapewniona miała także ludność indiańska i indiańskiego pochodzenia. Najbardziej upośledzoną

grupą była, nawet wyzwolona, ludność pochodzenia afrykańskiego. Prawo zabraniało im np. wstępować do stanu duchownego. Związane to było z ich niewolniczym pochodzeniem.

System przyznawał poszczególnym grupom różne prawa i przywileje, poprzez co tworzył sztywną stratyfikację społeczną. W zamyśle miało to służyć zachowaniu wpływów i kontroli politycznej. Porządek kolonialny starano się dodatkowo umocnić poprzez przepisy, mające zniechęcać do mieszania się ludności oraz utrzymywać ich odrębność. Tam jednak, gdzie prawo wyznacza sztywne podziały wśród mieszkańców, a zarazem z góry determinuje ich przyszłość i możliwości awansu społecznego, musiała pojawić się pokusa pozaprawnego przemieszczania się pomiędzy kastami. Taką możliwość dawał chrzest.

Gdy dziecko chrzczono, to ksiądz dokonujący obrzędu przypisywał je do konkretnej grupy. Dawało to rodzicom szansę obejścia przepisów i poprzez wręczenie duchownemu odpowiednio wysokiej *łapówki*, wpisanie dziecka w poczet wyższej kasty, a tym samym na całe życie poprawienie jego pozycji społecznej. Czyniło to księży bardzo ważnymi osobistościami lokalnych społeczności, gdyż w przypadku np. jakiegoś wzajemnego zatargu mógł on zaniżyć przynależność grupową dziecka.

Z czasem system kastowy zaczął pękać w szwach pod naporem rosnącej liczebnie ludności mieszanej oraz ich roszczeń do uzyskania kolejnych praw i zniesienia restrykcji blokujących im możliwość awansu. Każda z grup miała swoje pretensje.

Ostatecznie zniesiony został po uzyskaniu przez Nową Hiszpanię niepodległości jako Meksyk. Jednak nawet prawne jego unieważnienie, nie zmieniło mentalności ludzi i narosłych przez wieki podziałów.

Źródła:

Michael S. Werner, Concise encyclopedia of Mexico,

wikipedia.org, k12west.mrdonn.org, hemisphericinstitute.org,